

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala Doctorală de Științe Socio-umane

TEZĂ DE DOCTORAT

A Linguistic Approach to Negotiations in the European Union:

A Comparative Study

(O abordare lingvistică a negocierilor în Uniunea Europeană:

Studiu comparativ)

Doctorand

STĂNESCU Delia Denis

Președinte

Prof. univ. dr. habil. Nicoleta IFRIM

Conducător științific

Prof. univ. dr. habil. Lillians-Violeta NEGREA

Referenți științifici

Prof. univ. dr. habil. Daniel-Codruț DEJICA-CARTIȘ

Prof. univ. dr. Lavinia-Eugenia NĂDRAG

Prof. univ. dr. habil. Mariana NEAGU

Seria U1: Filologie - engleză, nr. 22

GALAȚI

2022

REZUMAT

Ca oricare alt sistem conceptual, Uniunea Europeană funcționează într-un microclimat lingvistic propriu, înțesat de metafore, de înțelegeri specifice care se îndepărtează de sensul obișnuit și cu utilizări ale limbajului care diferă de cele standard.

Cu prilejul tezei de față, intenția noastră este de a oferi o modalitate de lucru care să faciliteze abordarea documentelor negociate la nivel internațional care au reputația de a utiliza un limbaj codificat și dificil de înțeles, dar și de a semnaliza posibilele capcane în traducere.

De exemplu, în cazul limbii române, ultima versiune a dicționarului de referință (DOOM3. 2021) nu reține un anglicism care a intrat în uz (*intelligence*), deși această ediție își asumă explicit preluarea ca atare în limba română a numeroase cuvinte de origine engleză. Regulamentul EUROSUR traduce acest cuvânt în limba română prin aceeași soluție generică folosită pentru a desemna *informația* (*tabloul comun al informațiilor privind zona prefrontalieră*). Profesioniștii resimt de mult timp nevoia de a face o distincție în limba română în ceea ce privește aceste concepte, întrucât se observă o diferență între cuvântul generic *informații* (altfel spus, inclusiv din surse deschise) și cuvântul *intelligence* care desemnează informații obținute prin metode specifice și uneori parțial sau total analizate și prelucrate de profesioniștii ai serviciilor de informații sau similare. E posibil să fie nevoie de ediția DOOM4 pentru a o afla care este soluția agreată în limba română pentru o asemenea dilemă de pragmatică.

Valoarea adăugată a acestei cercetări se bazează pe abordarea sa interdisciplinară, reunind mai multe puncte de vedere cu privire la negocierile UE și la rezultatele acestora. Studiile existente abordează, de obicei, negocierile UE ca atare și ca expresie tipică a activității diplomatice sau se concentrează doar pe activitatea de traducere în UE.

Elementul-cheie de noutate rezidă în caracteristica de *vademecum* a lucrării pentru a ghida cititorul printr-un labirint de informații cu diferite grade de relevanță, care acționează în diverse contexte cu nuanțe care se schimbă în funcție de o multitudine de influențe. Aceasta își propune să asigure sprijin prin identificarea unui set de instrumente cu ajutorul cărora pot fi evaluate elementele variabile, astfel încât concluzia să se apropie cât mai mult posibil de sensul real al cuvintelor scrise într-un document oficial rezultat în urma unui proces de negociere.

Substanța prezentei teze se bazează pe **trei capitole principale**:

1. ***Multilingvismul ca valoare supremă a Uniunii Europene***
2. ***Capcane lingvistice în cadrul negocierilor***
3. ***Orientări pentru utilizarea adecvată a limbii engleze uzuale la Bruxelles.***

Primul capitol - *Multilingvismul ca valoare supremă a Uniunii Europene* stabilește contextul, descriind complexitatea cadrului juridic și instituțional al regimului lingvistic într-un mediu supranațional și multilingv precum Uniunea Europeană. Acesta abordează temeiul juridic, cadrul

strategic dedicat (*Strategia privind multilingvismul*), mecanismul existent pentru susținerea obiectivelor consacrate în documentele strategice.

În plus față de perspectiva generală privind instrumentele de traducere disponibile pentru documentele oficiale, capitolul oferă detalii privind activitatea de traducere desfășurată de fiecare dintre cele 9 instituții și organisme principale ale UE, împreună cu resursele comune ale acestora (de exemplu, Centrul de Traduceri pentru Organismele Uniunii Europene) și o perspectivă dedicată activității de traducere desfășurate în România de către Institutul European din România.

Cel de-al doilea capitol - *Capcane lingvistice în negocieri* abordează aspectele practice de natură lingvistică identificate în documente oficiale negociate la nivel internațional și face o distincție conceptuală între cele trei niveluri principale de limbaj identificate de această cercetare ca fiind suprapuse într-un text negociat la nivel internațional: juridic, diplomatic, politic. De asemenea, analiza se concentrează asupra marcajelor lingvistice care indică nivelul de limbă căruia îi poate aparține conceptul, pentru a sprijini o mai bună estimare a ponderii și a impactului potențial al acestuia.

Analiza realizată de acest capitol oferă instrumente lingvistice care pot sprijini obținerea unui compromis în cadrul unei negocieri și identifică marcaje lingvistice pentru a indica diverse formalități în legătură cu nașterea unui document: procedura aplicabilă pentru producerea unui anumit document, tipuri de documente, instituții care iau parte la negociere, tipul de competență juridică implicată. În acest context, studiul nostru abordează și aspecte precum alegerea de natură politică a limbajului și rolul ambiguității ca instrumente de negociere.

Cel de-al treilea capitol - *Orientări pentru utilizarea adecvată a limbii engleze uzuale la Bruxelles* se concentrează asupra particularităților limbii engleze utilizate în cadrul afacerilor europene, ca principală limbă de negociere în Uniunea Europeană. Acesta oferă detalii despre distincția dintre engleza standard și engleza utilizată "în scopuri bruxelleze".

În cadrul acestui capitol, analiza propune un exercițiu de identificare semantică corectă plecând de la exemple comune de utilizare inadecvată a unor expresii idiomatice, însoțită de explicații cu privire la implicațiile politice și juridice ale fiecăruia dintre acestea. De asemenea, capitolul evidențiază pe bază de exemple și de analiză de text, schimbarea semantică în raport cu schimbarea contextului. Cu ajutorul a două studii de caz (BREXIT și Ucraina), cercetarea dezvoltă aspecte ale creativității de limbaj și resursele sale de adaptare la noi realități care obligă mediul internațional la reacție, inclusiv prin mijloace de limbaj.

Concluziile tezei oferă detalii despre metoda pe care o sugerează ca rezultat al studiului de față în sprijinul descifrării semnificației reale a unui text negociat la nivel internațional – inclusiv în privința elementelor de meta-limbaj.

Utilitatea practică a metodei de asistare a interpretării s-ar putea dovedi un instrument util pentru activitatea de tip analitic care ia în considerare astfel de documente, dar și un sprijin real pentru o paletă largă de profesioniști care ar putea fi interesați de aspecte de profunzime ale activității desfășurate în diverse foruri internaționale.

Abordarea noastră reunește și explică interoperabilitatea principiilor și constrângerilor aplicabile într-o negociere de la nivelul Uniunii Europene, fie ea de natură juridică, diplomatică sau politică și, prin urmare, oferă o identificare mai precisă a mesajului real pe care emitentul a dorit să îl transmită. Prin distincția dintre cele trei niveluri principale de limbaj prezente într-un document

(juridic, diplomatic, respectiv politic), orice analiză de impact care ține cont de acest tip de documente câștigă în precizie și temeinicie.

Deși insistă asupra analizei pragmatice, semantice și de discurs cu accent pe particularitățile arhitecturii procedurale și instituționale în legătură cu documentele emise de Uniunea Europeană, metoda propusă în urma prezentei cercetări depășește specificul UE și își poate dovedi utilitatea în decodificarea documentelor negociate în alte formate internaționale, cu condiția adaptării la particularitățile acestora (de exemplu, Națiunile Unite/ONU și instituțiile și organismele subordonate, Consiliul Europei/CoE, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică/OCDE, Uniunea Africană/UA, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord/NATO).

Rezultatul cercetării oferă, de asemenea, sprijin pentru a identifica soluția potrivită de limbaj în cazul ezitărilor care decurg din relația globalizare - particularizare. Limbajul legat de Uniunea Europeană este tratat mai detaliat prin explicații cu privire la caracteristicile specifice procedurale și instituționale pe întregul ciclu de viață a unui document, inclusiv în etapa finală de implementare și interpretare de către Curtea Europeană de Justiție.

Unul dintre atuurile importante ale cercetării de față decurge din testul realității, deoarece se bazează pe documente în vigoare, multe dintre ele fiind negociate cu participarea autoarei. În comparație cu alte cercetări, cea actuală aduce explicații pentru motivele care au fundamentat decizia de a alege anumite concepte care să figureze în legislația Uniunii Europene în vigoare, oferind astfel o perspectivă istorică semnificativă asupra sensului lor real.

Uniunea Europeană se identifică cu valori înalte, cum ar fi statul de drept, și își asumă dezvoltarea de politici bazate pe dovezi, prin urmare documentele produse de Uniunea Europeană urmăresc să aibă relevanța maximă. Studiul de față conectează informații din multiple domenii care concură în procesul de producere a textelor legislative și politice ale UE, cum ar fi dreptul UE și dreptul internațional, redactarea juridică, științe politice, limbă, studii de traducere, semantică, studii culturale, strategii și tactici de negociere, comunicare publică, psiho-sociologie. Privit din perspectiva scopului său final, este, de asemenea, un instrument esențial pentru o analiză strategică solidă, care ia în considerare orice document UE, facilitând înțelegerea adevăratului său sens și a adevăratei relevanțe în economia textului.

Abordarea pragmatică a tezei constă într-o analiză calitativă și cantitativă a documentelor oficiale produse de Uniunea Europeană având în vedere valoarea pe care acestea o au în justiție. Sursele formale și oficiale, cum ar fi comunicatele de presă, stenogramele sau intervențiile orale/declarațiile/interviurile, materialele de presă etc., sunt menționate în principal în scop comparativ sau explicativ.

Corpul principal de resurse este trilingv: engleză, română, franceză, asemenea conceptelor-cheie analizate, în sensul că un concept analizat în limba engleză este însoțit opțiunile de traducere în română și franceză, cu eventuale adnotări din partea autoarei. Din perspectivă subiectivă, aceste trei limbi sunt principalele trei stăpânite de autoare în virtutea experienței profesionale în materie de afaceri europene, cu limba română ca limbă maternă.

Plecând de la regula de interpretare juridică potrivit căreia, atunci când există ezitări, interpretarea unui document negociat ia în considerare versiunea lingvistică în care acesta a fost negociat, în cazul documentelor UE aceasta se referă la engleză pentru majoritatea situațiilor și la franceză pentru tratatul în vigoare în prezent (Tratatul de la Lisabona) și alte documente.

Demersul nostru a făcut apel la resursele invocate cu scopul de a obține sprijin din partea altor domenii de cunoaștere, cum ar fi mass-media și comunicarea publică, plecând de la ideea potrivit căreia comunicarea publică este un joc de oglinzi, astfel cum îl denumea Charaudeau: "L'impossible transparence du discours/The impossible transparency of the discourse/Imposibila transparență a discursului".

Întrucât informația ține de limbaj, iar limbajul, la rândul său, este oricum, dar nu transparent, interpretarea informației devine o chestiune de "etalare ideologică" și de "a face vizibil invizibilul". Imaginea este o miză importantă pentru latura politică, diplomatică, de comunicare a activității în relațiile internaționale, de aceea a distinge forma reală a obiectului reflectat într-o sală de oglinzi este un obiectiv dificil de atins.

În mod specific pentru limba română, se poate recurge la mai multe resurse temeinice: dicționarele de capcane de traducere cu adnotări de clarificare și note explicative privind utilizarea recomandată pentru cuvintele care pot induce în eroare, baza de date terminologică gestionată de Institutul European din România sau metode de dobândire a limbilor specializate precum engleza pentru afaceri europene.

La începutul procesului de aderare a României la Uniunea Europeană a fost emis un ghid stilistic, în mod concertat și instituțional de către instituțiile europene (Ghid stilistic 2008), similar celorlalte limbi oficiale ale UE. În timp, valoarea sa practică este menținută la zi prin intermediul versiunii online a bazei de date terminologice alimentată de Institutul European din România, care este instituția oficială românească însărcinată cu susținerea politicilor dezvoltate de Guvernul României în virtutea apartenenței țării la UE.

Pentru partea practică, multe resurse valoroase pot veni la îndemână: de la bine-cunoscutele dicționare generice până la resursele online care sunt actualizate cu regularitate chiar de către instituțiile europene implicate în activitatea de traducere oficială în Uniunea Europeană. Baza de date IATE este de referință, întrucât găzduiește peste 8 milioane de intrări care sunt revizuite și îmbogățite în mod constant. Inițial, IATE a fost utilizată de instituțiile UE pentru colectarea, diseminarea și gestionarea terminologiei specifice UE, iar în prezent oferă infrastructura pentru toate resursele terminologice ale UE, ca instrument de sprijinire a disponibilității și standardizării informațiilor.

În cei aproape 70 de ani de existență, Uniunea Europeană și-a dezvoltat propriul limbaj și propriile coduri, ca oricare alt ecosistem, dar acesta nu este în mod automat accesibil. Un indicator al necesității de a traduce limba engleză utilizată în logica mediului instituțional al Uniunii Europene este publicarea de către Comisia Europeană a unui ghid instituțional oficial pentru aspectele editoriale, juridice, tehnice, vizuale și contractuale, denumit *Europa Web Guide*. Importanța sa rezidă din amplasarea Comisiei Europene în prima etapă a procesului de elaborarea a legislației în Uniunea Europeană, asumându-și astfel un rol important în ceea ce privește aspectul lingvistic al rezultatelor activității UE.

Articole recente, cum ar fi *Legal-Linguistic Profiling in Institutional Contexts* de Robertson: *The Case of EU Staff Representation Bodies* (2020), au început să aprofundeze abordarea profilării juridico-lingvistice a "organismelor de reprezentare a personalului" din UE ca modalitate de accesare a domeniilor care se află în spatele feței publice a instituțiilor UE și a textelor acestora în ceea ce privește traducerea, limba și terminologia. Cu toate acestea, acesta se concentrează

În principal pe o analiză juridico-lingvistică a textelor UE pentru a găsi trimiteri la *personal*, *reprezentarea personalului* și *ocuparea forței de muncă*, pentru a identifica texte și organisme specifice relevante pentru studiu. Această abordare analizează modalitățile de traducere și lingvistice ale comitetelor de personal și ale sindicatelor, inclusiv site-urile acestora, ca parte a identificării instituționale din punct de vedere juridico-lingvistic.

La începutul anului 2000, Secretariatul General al Consiliului UE a elaborat mai multe ghiduri tematice multilingve, sugerând termeni corespunzători validați în toate limbile oficiale ale UE pentru terminologia de bază în anumite domenii de politică (cum ar fi *migrația* sau *politica externă*), terminologia de bază a UE pentru o anumită limbă țintă (de exemplu, finlandeză) sau un ghid de transliterare și forme alternative de toponime (de exemplu, nume străine în suedeză). Aceste instrumente lingvistice care sprijină punerea în aplicare a principiului multilingvismului necesită astăzi o actualizare atât din punct de vedere conceptual, cât și lingvistic.

Din punct de vedere metodologic, teza de doctorat se bazează în principal pe analiza textelor UE, care sunt investigate atât calitativ, cât și cantitativ. Demersul a avut la bază următoarele întrebări de cercetare:

1. Este principiul multilingvismului implementat în mod uniform în Uniunea Europeană în ceea ce privește toate limbile oficiale ale UE și de către toate instituțiile UE?
2. Prezintă engleza în mediul de la Bruxelles, ca limbă principală de negociere în Uniunea Europeană, particularități în comparație cu engleza standard?
3. Există o metodă care să faciliteze accesul cititorului la sensul real al unui document negociat la nivel internațional, astfel încât să se poată fi evaluată valoarea reală a acestuia?

În încercarea de a răspunde la aceste întrebări, cercetarea de tip calitativ desfășurată de teza noastră urmărește sensibilizarea asupra chestiunilor lingvistice în materie de negociere în Uniunea Europeană, conducând la date care suprapun mai multe niveluri de interpretare și la o descriere densă necesară pentru a urmări valori de sens specifice, care pot oferi un suport teoretic. Nivelul de calitate al acestei activități de cercetare este dat de experiențele particulare dezvoltate în cadrul analizării documentelor oficiale emise de diverse organisme europene. Cercetarea semnificațiilor și nuanțelor lingvistice specifice este eficientizată prin cuantificarea variabilelor comparate, producând ipoteze cauzale susținute cu sprijinul chestionarelor aplicate.

Analiza textului este susținută de analiza comparativă a conceptelor-cheie în limbile engleză, franceză și română și, în măsura în care sunt disponibile, în alte limbi ale UE.

Cercetarea științifică este condusă, în principal, de principiile pragmatice, deoarece sunt combinate diverse tipuri de analiză, cum ar fi analiza diacronică, semantică, statistică și discursivă, contrastivă și analiza de text. Aceste opțiuni metodologice sunt adesea suprapuse analizei juridice specifice dreptului UE și dreptului internațional.

Analiza semantică istorică s-a dovedit a fi utilă pentru a face distincția între modificările de sens, ca rezultat al conservatorismului sau al inovației lingvistice. Cercetările celor din urmă au relevat transferul de sens și transferul compozit de sens ca urmare a influenței câmpurilor semantice asociate, aducând sensuri noi care s-au transformat în sensuri specifice de lucru pentru documentele oficiale ale Uniunii Europene și negocierea acestora.

Analiza semantică a textelor oficiale din studiul de caz a fost realizată pe orizontală, vizând predictibilitatea paradigmatică a sensului termenilor, și pe verticală, vizând relația sintagmatică de sens care depinde de mediul social, politic și lingvistic și de experiența indivizilor care participă la actul de comunicare, indicând volatilitatea sensurilor.

Analiza lingvistică este suprapusă peste o analiză de tip juridic, luând în considerare nu doar factorii socio-culturali și psiholingvistici, ci și pe cei politici și juridici, care sunt specifici Uniunii Europene. Scopul urmărit de o asemenea analiză este înțelegerea și dezvoltarea limbajului din acest domeniu profesional prin definirea obiectivelor de comunicare ale comunității vizate de discurs asociate strategiilor individuale. Obiectul acestui demers este mai degrabă creșterea nivelului de conștientizare și îndrumarea activității profesionale care se confruntă cu analiza unor documente negociate la nivel internațional decât impunerea unei metode.

Cercetarea lingvistică de calitate realizată prin intermediul tezei de față are în vedere asigurarea unui caracter funcțional prin explicarea complexității schimbărilor și evoluțiilor lingvistice ale limbii de lucru din mediul de la Bruxelles. De asemenea, a urmărit furnizarea de explicații adecvate prin recurgerea la analiza mecanismelor structurale lingvistice. Factorii cauzali avuți în vedere au fost aplicați nivelurilor limbii oficiale, oferind o contribuție majoră la stabilirea de noi standarde semantice care fac specificul limbii de lucru a UE.

Cercetarea este susținută de **două seturi de chestionare** care se regăsesc în anexa lucrării: primul chestionar este în legătură cu politica de multilingvism în UE, în timp ce al doilea se referă la aspectele practice ale procesului de negociere. Primul chestionar a fost adresat tuturor instituțiilor UE (și Institutului European din România) care pun în aplicare politica de multilingvism, iar cel de-al doilea a vizat practicienii cu experiență în domeniul afacerilor europene, cu o experiență consistentă în negocierea documentelor UE.

Chestionarul privind multilingvismul (*Chestionarul 1*) a urmărit să completeze, să aducă nuanțe și/sau să clarifice informațiile publice disponibile de obicei pe site-urile oficiale ale instituțiilor respective, cu scopul final de a reconstitui o perspectivă a unei abordări cu multiple fațete în vederea aplicării principiului multilingvismului în instituțiile UE. Chestionarul privind multilingvismul adresat Institutului European din România a fost precedat de o întâlnire cu unii dintre practicienii săi cu experiență în domeniul traducerilor. Chestionarul 1 a fost adresat unui număr de 10 instituții și organisme ale UE (plus Institutul European din România) și a primit 5 răspunsuri semnificative (45,5% rată de răspuns). Chestionarele conțin între 10 și 22 de întrebări, în funcție de informațiile publice disponibile, urmărind completarea într-o manieră comparabilă a tabloului de informații disponibile cu privire la aspectele-cheie ale activității instituționale la nivelul UE.

Contribuțiile din *chestionarul 1* au fost valorificate în Capitolul 1 - *Multilingvismul în Uniunea Europeană*, cu scopul de a completa ceea ce lipsea din informațiile publice disponibile în perioada 2020-2021. Acesta a fost, de asemenea, motivul pentru care a fost conceput într-o manieră adaptată pentru fiecare instituție și, deși întrebările sale au fost formulate cu scopul de a asigura comparabilitatea răspunsurilor, acesta reprezintă un obiectiv atins doar parțial.

Chestionarul privind aspectele practice ale negocierilor în UE (*Chestionarul 2*) a urmărit să obțină informații de la negociatori cu experiență implicați în elaborarea documentelor UE în principalul domeniu de interes al acestei cercetări: Justiție și Afaceri Interne. Acesta a inclus două

secțiuni: 1) întrebări deschise care abordează experiența personală de negociere a respondentului și 2) întrebări închise care vizează estimarea evaluării personale a respondentului.

Exemplele oferite de răspunsurile din secțiunea întrebărilor deschise au fost indicate în mod expres în notele de subsol din diferitele capitole ale tezei și se referă în principal la capitolele 2 și 3. Restul contribuțiilor semnificative pentru subiectele de interes au servit drept punct de plecare inspirat pentru documentarea și dezvoltarea ulterioară în diverse părți ale cercetării noastre.

Chestionarul a fost adresat unui număr de 36 de potențiali respondenți și au fost primite 11 răspunsuri valide consemnate în anexe. Profilul respondenților este determinat de o experiență medie în afaceri europene de peste 15 ani, cunoașterea a minimum 2 limbi străine în afară de limba maternă (maximum 5 limbi străine suplimentare), o experiență medie de negociere în limba engleză de aproape 16 ani și o medie de 11 ani în negocierea documentelor UE. Identificarea unui asemenea profil care să reunească toate aceste elemente cu un set de cunoștințe detaliate în domeniul justiției și afacerilor interne și care să acopere 11 limbi diferite ale UE (și o limbă din afara UE) nu este cea mai ușoară sarcină de realizat, în primul rând din punct de vedere numeric.

Merită menționat că aproximativ 70% din resursele bibliografice (cărți, articole, cercetări, studii) consultate cu ocazia acestui demers științific au fost publicate după anul 2010, dintre care 40 % în ultimii 7 ani, susținând astfel concluziile sale cu cele mai recente rezultate ale activității academice desfășurate la nivel internațional.

Corpusul juridic analizat pentru această teză reunește peste 1500 de pagini de legislație europeană, la care se adaugă surse juridice emise de alți actori internaționali precum Organizația Națiunilor Unite, NATO, Consiliul European.

În privința aspectelor de limbaj, din punct de vedere metodologic, exemplele utilizate în această teză sunt întotdeauna în limba engleză (britanică), ca limbă principală a studiului, susținute de corespondenții lor în română și franceză și, în măsura în care sunt disponibile, în alte limbi ale UE. Excepțiile de la această regulă sunt justificate de preluarea întocmai a unor surse. Comparațiile țin întotdeauna cont de echivalentul în engleză, franceză și română folosit în documentele oficiale ale UE; dacă textul analizat este de altă natură decât cea juridică, echivalentul în română și franceză aparțin autoarei.

Abordarea a fost aleasă pentru a oglindi metoda de lucru standard a jurist-lingviștilor din Uniunea Europeană și prin analiza lingvistică adoptată de obicei de Curtea Europeană de Justiție. Un jurist-lingvist este un jurist cu un profil lingvistic consolidat, care deține cunoștințe suplimentare în domenii de cunoaștere convergente, cum ar fi diplomație, dreptul UE și internațional, politică, comunicare publică.

Partea analitică a tezei (capitolele 2 și 3) se bazează în principal pe versiunile în limbile engleză, română și franceză ale documentelor, în timp ce exemple din alte limbi ale UE (bulgară, greacă) pot fi invocate ocazional în scop de comparație sau explicativ. Ori de câte ori sursele sunt în alte limbi decât engleza, traducerea utilizată aparține autorului (în cazul limbilor română, franceză, italiană și latină) sau unor referenți vorbitori nativi în cazul limbilor bulgară, greacă sau rusă.

Concluziile cercetării și rezultate practice ale cercetării de față țin cont de complexitatea cadrului instituțional al UE, care asigură traducerea documentelor oficiale și a altor rezultate de interes public reflectă o abordare neuniformă a implementării principiului multilingvismului, care

nu corespunde în prezent cu cea mai înaltă valoare juridică asigurată de menționarea acestuia la nivel de tratat. Acesta variază de la asigurarea unei traduceri care acoperă toate cele 24 de limbi oficiale ale UE a tuturor rezultatelor activității UE până la traducerea unui număr limitat de (tipuri) de documente, asigurarea traducerii într-un număr limitat de limbi UE sau traducerea la cerere.

Cea mai importantă provocare pentru activitatea de traducere în Uniunea Europeană este asigurarea coerenței limbajului aplicat în documentele aferente aceluiași politici și, pe cât posibil, asigurării aceleiași terminologii în timp – ceea ce poate avea consecințe juridice și politice considerabile.

Teza de față pune accentul pe o perspectivă lingvistică asupra limbii engleze dezvoltate de Uniunea Europeană ca limbă principală de negociere, precum și a termenilor corespondenți în română și franceză pentru conceptele-cheie. Ea suprapune o analiză lingvistică unei analize juridice, ținând cont de relevanța politică și de comunicare publică a limbajului utilizat.

În ceea ce privește comunicarea publică, instituțiile și organismele UE oferă de asemenea o imagine neuniformă, deoarece propun diverse formule – de la o acoperire teoretică a tuturor celor 24 de limbi oficiale ale UE (dar cu disponibilitate de asigurare a traducerii în funcție de limba țintă) până la opțiuni limitate de asigurare a traducerii în limba-țintă.

În aceste condiții, ambiția de coerență lingvistică este cu atât mai mare, cu cât potrivit organismului de statistică al UE (EUROSTAT), instituțiile UE recurg la aproximativ 180 000 de traducători și interpreți, echivalentul a 0,1% din totalul angajărilor UE din anul 2018.

Chiar și în astfel de circumstanțe, efortul financiar din partea Uniunii Europene este considerabil, atât pentru implementarea instituțională, cât și pentru direcția de sprijinire a dobândirii limbilor de către cetățenii UE ca factor economic de creștere.

Principiul multilingvismului a cunoscut un vârf de vizibilitate după anul 2007, când a beneficiat de un portofoliu dedicat în cadrul Comisiei Europene, care a presupus numeroase inițiative strategice și practice în numele UE. De atunci, a continuat să fie susținut ca preocupare orizontală pentru toate politicile promovate la nivelul Uniunii Europene.

În ciuda obiectivului juridic și politic al multilingvismului, în realitate engleza se poziționează în rolul principal în negocierile UE chiar și după părăsirea Regatului Unit din Uniunea Europeană (BREXIT) în ianuarie 2021, consolidând astfel tendința de a nu da curs ambițiilor limbii franceze. Aceasta este o concluzie contraintuitivă în contextul în care după BREXIT engleza este o limbă maternă pentru doar 2% din populația UE și în ciuda tendinței constatate în comunicarea instituțională oficială de a arăta o preferință mai mare pentru franceză sau germană după ianuarie 2021.

Rolul predominant *de facto* al limbii engleze la nivelul UE oglindește de fapt parcursul activității diplomatice în sine, în sensul în care în acest for se îndepărtează de la linia clasică a diplomației tradiționale (asociată adesea cu franceza), către o linie mai pragmatică susținută în mod convenabil prin intermediul pragmatismului și conciziei limbii engleze.

Chiar dacă problema lingvistică poate fi privită din mai multe puncte de vedere (juridic, politic, diplomatic), în realitate orice text rezultat în urma unui proces de negociere reunește toate aceste registre în proporții diferite. Întrucât textele produse de UE prind viață într-un mediu care reprezintă un amestec de factori politici, juridici și diplomatici, este firesc ca aceste straturi să fie prezente într-o măsură variabilă în rezultatul final. Proporția în care se reflectă în rezultatul final

poate fi cu greu prezisă după o formulă strictă, deoarece sunt rezultatul unui proces de negociere, dar dacă sunt identificate, reprezintă un bun indicator pentru orice tip de analiză strategică. Din acest punct de vedere, pentru rațiuni care țin de certitudinea juridică, este de dorit ca în textele de natură juridică ambiguitatea să tindă spre zero, în timp ce în textele politice ambiguitatea unui text poate fi prezentă în proporție mai însemnată.

Astfel cum am putut constata ca rezultat al acestei cercetări, în general nivelul juridic de interpretare a unui text se referă la obligații și permisiuni, nivelul diplomatic de interpretare se referă la sugestii și recomandări, în timp ce nivelul politic se referă la declarații de intenție.

Nivelul juridic trebuie considerat cel mai strict, tehnic și condiționat, în timp ce creativitatea limbajului este specifică într-o proporție mai mare nivelurilor politic și diplomatic.

Astfel cum am conchis în urma cercetării, condiționalitatea și rigoarea (sintaxă strictă, șabloane lingvistice, definiții, concepte prestabilite) sunt, de asemenea, trăsături de limbaj derivate din constrângerile procedurale, cum ar fi tipul de procedură aplicabilă, tipul actului în cauză, actorii implicați în procesul de negociere, tipul de politică pe domeniul căreia a fost negociat actul.

În schimb, nivelul politic este mai predispus la îndrăzneală în materie de limbaj, dar, în același timp, este afectat de *tendințe lingvistice la modă* având în vedere sensibilitatea sa la criteriul corectitudinii politice, care duce la preferințe sau stigmate în ceea ce privește limbajul.

Tendențele care pot fi stabilite în ceea ce privește limbajul preferat din punct de vedere politic sau, în sens invers, limbajul stigmatizat din punct de vedere politic sunt în strânsă legătură cu durata de viață a ideilor politice. Astfel cum a demonstrat cercetarea de față, de-a lungul timpului limbajul preferat din punct de vedere politic poate ajunge în categoria limbajului aflat sub stigmat politic, de obicei în urma percepției generale despre guvernarea politică cu care a fost asociat. Un astfel de proces este în strânsă conexiune cu simbolismul politic legat de un concept anume.

De asemenea, atunci când este privit prin filtrul corectitudinii politice, un concept simplu, cum ar fi "normal", poate dobândi conotații care nu sunt evidente la citirea definiției sale în dicționar. Corectitudinea politică are, prin urmare, un impact de natură funcționalmente epistemică, prin evidențierea sensibilității sporite a sensului la context, uneori în detrimentul sensului de bază.

Este de observat că tendința actuală este caracteristica limbii de a anticipa sau de a se corela cu schimbările din societate, astfel încât să se adapteze la schimbările din realitate. Acest lucru oglindește teoria unor antropologi precum Boas sau Malinowski care afirmă că limba are capacitatea de a îngloba informații privind locul și direcția evenimentelor din istoria poporului care o vorbește.

Potrivit analizei noastre, tendința actuală pare să se îndrepte în direcția opusă, în sensul de a dilua validitatea teoriei susținute de Bourdieu care afirmă că orice dialog uman este predeterminat de relațiile legate de comunitate, gen, clasă socială, credință religioasă. Linia actuală merge în direcția nivelării oricărei conotații tranșante care indică o diferență, inclusiv a celor considerate (până acum) obiective sau pur biologice. Observația lui Ochs de la începutul anilor '90 ai secolului trecut cu privire la extinderea libertății de a folosi pe scară largă trăsăturile unui anumit gen este acum inversată de ideea predominantă de a neutraliza orice trăsătură specifică de gen.

Studiul nostru nu a putut înregistra exemple care să marcheze tendințe privitoare la utilizarea pronumelui pentru indicarea unei distincții sociale, lipsind astfel indicații cu privire la impactul

asupra categoriilor sociale precum echitate/inegalitate, solidaritate/putere. Acest fenomen aduce o provocare deosebită pentru limbile cu marcaj de gen, obligându-le să își exploreze resursele de creativitate. Aceasta este o schimbare fundamentală de abordare, deoarece genul este cea mai stabilă trăsătură dintre cele aproape 200 de trăsături gramaticale clasificate de lingviști în Atlasul mondial al structurilor lingvistice.

Anticiparea impactului unei astfel de schimbări în utilizarea limbii în raport cu genul ar fi, de asemenea, interesantă pentru a urmări dacă noua tendință de neutralizare ar aduce vreo schimbare în mișcarea feministă și în ideea de cote de gen astfel cum a fost promovată până acum.

Până nu demult se considera că distincția de gen (feminin/masculin) în limbaj este legată de cotele politice de gen, unul dintre principalii factori determinanți ai participării politice feminine în prezent și că este nevoie de cote pentru a crește participarea politică a femeilor, prin urmare o evidențiere a utilizării limbajului pentru gen era în interesul promovării unei astfel de politici. În opinia noastră, un limbaj care evită distincția de gen contravine mai degrabă obiectivului mișcării feministe și al egalității între bărbați și femei. Dacă până în prezent egalitatea de gen a fost de fapt asociată cu ideea de a pune femeile pe picior de egalitate cu bărbații, se pare că înțelegerea implicită a noțiunii ar putea suferi unele nuanțări în viitor, nu neapărat în interesul mișcării feministe așa cum o știam până acum.

Pe de altă parte, limbajul neutralizant în ceea ce privește problemele de gen poate fi înțeles în logica de a evita ofensarea sentimentelor persoanelor care resping distincția netă între bărbați și femei și, prin urmare, de a face loc altor tipuri de exprimare a identității de gen (practic, comunitatea LGBTQI+).

Potrivit cercetării de față, caracteristica cea mai interesantă a tendinței actuale în ceea ce privește limbajul corect din punct de vedere politic este că nu doar că în această privință se oferă îndrumări într-o manieră instituțională și formală, ci și că sectorul privat își asumă un comportament care invocă aceste principii pentru a transmite un mesaj social.

Din punct de vedere juridic, noul comportament nu este asociat cu sancțiuni, însă o tendință consolidată în această direcție poate duce la o presiune socială pentru schimbarea utilizării limbajului. Într-un astfel de context, este posibil să trăim încă o eră a morfemelor care dispar pe măsură iau naștere noi sensuri ale cuvintelor pe care credeam că le cunoaștem.

Ceea ce pare o caracteristică comună în exemplele analizate este tendința de schimbare a rolului între referent și obiectul care trebuie definit: dacă înainte referentul era conduita, caracteristica ori comportamentul majoritar, noua tendință este de a inversa relevanța acestuia, astfel încât să atenueze comparația dintre majoritate și minoritate.

Nivelul politic și cel diplomatic prezente într-un text sunt puternic legate de obiectivele de comunicare publică, sunt mai fluide, mai dinamice, mai laxe și mai creative. În aceste registre, referințele terminologice și semantica pot suferi modificări (uneori dramatice) în timp, sub presiunea intereselor care se schimbă în societate. În timp ce nivelul juridic este perceput ca fiind supus mai multor condiționări, ultimele două pot fi percepute mai degrabă ca factori de presiune în negocierea unui text.

De regulă, cele trei niveluri sunt interconectate într-un text prin diverse grade de ambiguitate, care poate fi un instrument de negociere în sine. Miza distincției între aceste niveluri de interpretare și a determinării gradului de acoperire a ambiguității este legată de interesul de a pune în aplicare în mod egal în toate statele membre ale Uniunii Europene rezultatul procesului de negociere – cu precădere în privința actelor juridice.

Engleza utilizată în Uniunea Europeană în scop de negociere este deseori menționată ca o formă distinctă de limbă engleză, numită în mod obișnuit *engleza de la Bruxelles*, *euro-engleză* sau chiar *eurolimba*. Analiza noastră identifică particularitățile limbii engleze utilizate în scop european și perspectivele de dezvoltare ulterioară a acesteia după ieșirea Regatului Unit din Uniunea Europeană (BREXIT), având în vedere sub-reprezentarea semnificativă a vorbitorilor săi nativi din UE.

Prin intermediul unei analize lingvistice și juridice juxtapuse, analiza de față aduce argumente pentru utilizarea corectă/recomandată a unor elemente obișnuite de vocabular, cu explicațiile convenite privind semantica și consecințele juridice. Concluzionăm astfel că ambiția de creativitate lingvistică trebuie întotdeauna pusă în relație cu impactul politic și juridic al acesteia, în special în cazul instrumentelor juridice, deoarece, deși un vocabular creativ poate salva procesul de negociere, poate, de asemenea, împiedica aplicarea adecvată a rezultatului negocierii.

În cazul limbii engleze utilizate în scopuri europene (de fapt, în scop internațional în oricare alt format supranațional în care joacă rolul de limbă de negociere), aceasta îndeplinește un rol special de vehicul pentru uniformizarea diferențelor conceptuale din punct de vedere juridic. Cu alte cuvinte, engleza servește drept instrument de legătură între două sisteme juridice fundamental diferite care coexistă sub umbrela Uniunii Europene (sistemul de drept roman și sistemul jurisprudențial), interconectându-le treptat și desemnând noi instituții juridice înțelese de ambele sisteme. Meritul său în acest sens este cu atât mai mare cu cât limba engleză este asociată în mod natural cu sistemul jurisprudențial.

Din acest punct de vedere, ori de câte ori limba engleză joacă rolul de uniformizare este foarte probabil ca aceasta să fie în interesul traducerii corecte în alte limbi, deoarece se presupune că majoritatea obstacolelor de traducere - în special transferul adecvat de conținut și lipsa de ambiguitate - au fost deja avute în vedere și luate în considerare în timpul procesului de negociere.

În ceea ce privește componenta de glosar, ca rezultat al cercetării de față, multe instrumente de acest tip sunt disponibile. Instituțiile UE și alte inițiative private furnizează multe astfel de resurse. Cu toate acestea, aproape toate au nevoie de actualizări, pentru a se menține la zi potrivit ritmului evoluției legislației și a conceptelor politice ale UE.

De exemplu, imigrația *selectivă/imigrația selectivă* [*immigration sélective/imigrație selectivă*] este un concept învechit, în declin din punct de vedere politic în cadrul politicii UE în materie de migrație. Acesta a fost asociat cu linia politică promovată de președintele francez Nicolas Sarkozy încă de la îndeplinirea mandatului său de ministru de Interne în Franța. În limba franceză, conceptul a fost desemnat prin *immigration choisie*, și nu prin *immigration sélective*, așa cum se arată în *Glosarul privind migrația*.

După cum menționează Glosarul privind migrația, *Pactul privind azilul și migrația*, în timp ce o actualizare ar merita să includă și *Noul Pact privind azilul și migrația* publicat de Comisia Europeană în septembrie 2020.

Din punct de vedere conceptual, elementul de referință al acestei cercetări este limbajul care este pus constant în legătură cu influențele generate de alte niveluri concurente de interpretare, cum ar fi cel politic, juridic, diplomatic, de comunicare publică etc.

Pornind de la întrebările inițiale ale cercetării, scopul nostru a fost de a stabili dacă există un decalaj între teorie și practică în ceea ce privește principiul multilingvismului promovată de Uniunea Europeană și dacă limba de negociere în Uniunea Europeană duce la particularități în raport cu engleza standard.

Din acest punct de vedere, principalele constatări sunt doar parțiale în raport cu obiectivele inițiale, în condițiile în care informațiile disponibile sunt încă disparate și nu asigură comparabilitatea tuturor aspectelor avute în vedere. Chiar dacă cercetarea noastră a avut ca scop obținerea unei perspective generale comparabile în ceea ce privește efortul instituțional al instituțiilor și organismelor UE în punerea în aplicare a principiului multilingvismului, putem consemna doar un progres în colectarea de informații și o înțelegere mai largă decât în etapa inițială, însă nu o imagine comparabilă completă, așa cum am dorit.

Printre principalele concluzii ale studiului nostru se numără aceea că, în cazul unui document negociat între numeroși actori cu mize atât de mari, se impune regula potrivit căreia limbajul este utilizat cu intenție și cu scop/în mod semnificativ și doar prin excepție este lipsit de sens.

În schimb, în Uniunea Europeană, limba engleză dezvoltă o semantică specifică și, într-o anumită măsură, o utilizare particulară, care au intrat în sfera de analiză a demersului nostru.

Cercetarea abordează, de asemenea, provocările de traducere specifice UE și oferă elemente de analiză diacronică pentru adaptarea lingvistică în urma unui proces de aderare precum cel al aderării la Uniunea Europeană. În general, aderarea la un nou sistem conceptual necesită adaptarea la noile elemente de reper, iar pentru a le reflecta este necesară o limbă nouă. De fapt, ajustarea lingvistică și chiar revizuirea sunt necesare uneori, ca parte a procesului de integrare și pentru a face bilanțul realității în plin proces de evoluție reglementate de normele UE.

Din punct de vedere obiectiv, în special legislația UE care a fost tradusă cu ocazia aderării are nevoie de o revizuire lingvistică/terminologică permanentă, deoarece în etapa inițială a fost produsă sub o presiune enormă a timpului și, cel mai probabil, limitările rezultate din inadecvarea conceptuală nu au fost metabolizate de la bun început.

Un alt motiv care justifică revizuirea lingvistică chiar și la o anumită perioadă de timp după adoptarea unui act este acela că, în timp ce politicile tradiționale sunt deja reglementate în mare parte și baza lor lingvistică este deja stabilită, în prezent Uniunea Europeană a început să reglementeze aspecte din viața de zi cu zi care tind să fie din ce în ce mai abstracte sau conceptuale (de exemplu, inteligența artificială).

Revizuirea terminologică poate fi, de asemenea, de interes în mod regulat, având în vedere peisajul neomogen al activității de traducere instituționalizată în Uniunea Europeană, care recurge

la peste 4000 de traducători și liber-profesioniști. Din această perspectivă numerică, coerența lingvistică este o provocare de dimensiuni uriașe și un subiect de revizuire constantă.

Exemplificările istorice din studiul nostru sunt menite să ofere o bază pentru o perspectivă istorică semantică și de utilizare a limbii ca element pentru creșterea sensibilității la astfel de detalii în analiza de discurs. Cercetarea noastră identifică indicatori lingvistici pentru a-l ajuta pe cititor să plaseze instantaneu în timp sau în procedură un document care a fost produs de Uniunea Europeană.

Pentru practicienii implicați în afacerile europene, am identificat marcaje lingvistice care indică numeroase aspecte procedurale, cum ar fi procedura aplicabilă, instituția emitentă, indicații istorice, tipul de act, tipul de competență implicată. De asemenea, am furnizat numeroase particularități semantice ale mediului UE pentru conceptele selectate în limba engleză.

Studiul nostru a abordat potențialului lingvistic într-o negociere atât din perspectiva ambiguității, cât și a creativității, cu indicarea limitelor în ambele cazuri. Aspectele creativității lingvistice în relațiile internaționale s-au bazat pe două studii de caz privind BREXIT și, respectiv, Ucraina, care au indicat relația dintre crearea de limbaj și intrarea acestuia în uzul oficial.

Partea teoretică și analitică a cercetării noastre s-a concretizat într-o metodă practică sugerată pentru a ghida cititorul unui document la înțelegerea sensului pe care l-a avut în vedere emitentul. Aceasta poate sprijini practicienii din domeniul juridic/diplomatic/politic/academic/de comunicare publică pentru a câștiga timp și precizie a interpretării. Având în vedere că organizațiile supranaționale se bazează de obicei pe o arhitectură relativ complicată a procesului lor decizional, un astfel de instrument poate economisi timp pentru a identifica sensul corect și relevanța documentului.

De asemenea, concluziile acestei cercetări doctorale pot servi ca bază pentru un ghid adnotat (englez-român-francez) privind limbajul specific utilizat în domeniul Justiției și Afaceri Interne, care și-ar atinge adevăratul potențial pentru utilizator dacă ar lua forma unei aplicații, ceea ce ar permite menținerea sa la zi și o utilizare mai facilă. Utilizatorii săi pot fi profesioniști în domeniul relațiilor internaționale care lucrează atât în administrația publică, cât și în sectorul privat implicat în politicile guvernate de dreptul Uniunii Europene, studenți, interpreți și traducători, juriști, politologi, profesioniști din domeniul mass-media și al limbilor străine, negociatori la nivel internațional, cu accent specific pe particularitățile observate la nivelul UE.

Impactul cel mai restrâns al acestei lucrări trebuie evaluat prin prisma celor aproape 1000 de acte juridice în vigoare în prezent în domeniul justiției și afacerilor interne care ar putea face obiectul interpretării. Prin extensie, rezultatele sale pot servi întregului acquis al UE și, lăsând la o parte particularitățile legate de UE (semantică, arhitectură juridică, procesul decizional), principiile de interpretare își păstrează valabilitatea în descifrarea documentelor produse de negocieri în orice alt format internațional. Un astfel de potențial îl transformă într-un instrument valoros pentru de orice analiză strategică.